

Paul Celan: Die längst Entdeckten / Te od dawna ujawnione (tł. Ela Binswanger)

Paul Celan: Te od dawna ujawnione

TE OD DAWNA UJAWNIONE

słowa listu szepczą do siebie nawzajem,
szepczą słowo bez kartki papieru, to odtajnione,
wielkie jak twój talar,

usłysz też
moje Ty silne
Wiem-Jak.

Wysokie Chodź-Tu, uścisk
jest z nami, bez końca,
na schodach
do portu

marszowy krok cichnie,
odessyjko.

(tł. Ela Binswanger)

*

Paul Celan: Dawno wyjawione

DAWNO WYJAWIONE

słowa listu cisną się szeptem,
wśród nich słowo bez kartki, otoczone szpiegami,

posłuchaj też,
jak brzmi moje mocne
Ty-
wiesz-jak,

wysokie Tu-do-mnie, objęcia
są z nami, bez końca,
na schodach wiodących

do portu,

marszowy krok okulał,
Odessytka.

(tł. Stanisław Barańczak)

*

Paul Celan: Die längst Entdeckten

DIE LÄNGST ENTDECKTEN
flüstern sich Briefworte zu,
flüstern das Wort ohne Blatt, das umspähte,
groß wie dein Taler,

hör auch
mein starkes
Du-
weißt-wie.

das hohe Herbei, die Umarmung
ist mit uns, ohne Ende,
auf der Treppe
zum Hafen,

der Stechschritt erlahmt,
Odessitka.

Paris, 21.11.1965, z: "Atemwende", Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1967

*

Wiersz z 21.11.1965, ale w 4. wersji zmienione słowo "ein" [Talar] na "dein" [talar] ("jakiś nieokreślony" talar na "twój" talar) 8.2.1967, gdy Celan - po dwóch agresywnych atakach na żonę Gisèle i drugiej próbie samobójczej - przymusowo trafił do paryskiej kliniki psychiatrycznej.

Natomiast tamtego dnia 21.11.1965 Celan wybrał się niespodziewanie do Szwajcarii, gdzie z Jeanem Starobinskim miał rozmawiać o swoich pogłębiających się problemach psychicznych. Żonie zostawił wiadomość "Um unsere Liebe wiederzufinden" ["Żeby ratować naszą miłość"].

Nawiązanie do schodów w Odessie odnosi się do sceny z filmu "Pancernik Potiomkin", radzieckiego filmu niemego Siergieja Eisensteina z 1925 roku o rewolucji 1905:

Carscy żołnierze, kozacy, strzelają do uciekającego schodami tłumu, równym marszowym krokiem schodząc w dół do portu po trupach. Żołdacy wyławiają z tłumu dwie odessyjki - Celan używa rosyjskiej

nazwy dla mieszkanki Odessy "Odessitka", Stanisław Barańczak podchwytuje tę nazwę - jedna, z rannym dzieckiem w ramionach - broni się krzycząc "nie strzelajcie", ale i tak strzelają, druga, umierając, popycha wózek ze swoim dzieckiem po schodach w dół, wózek toczy się w stronę atakujących Kozaków na koniach przed schodami...

*

Schody Potiomkinowskie (ukr. Потьомкінські сходи, Potiomkiński schody, ros. Потёмкинская лестница, Potiomkinskaja lestnica) - monumentalne schody w Odessie, będące symbolicznym wejściem do miasta. Są najbardziej rozpoznawalnym symbolem Odessy. Schody mają 192 stopnie, 136 metrów długości, a różnica poziomów wynosi 27 metrów. Schody rozszerzają się ku dołowi, powodując złudzenie optyczne (tzw. wymuszona perspektywa). Gdy patrzy się na nie z ich szczytu, wydają się, jakby na całej długości miały taką samą szerokość.

Początkowo znane były pod nazwą Gigantycznych schodów (ros. Гигантская лестница), później Schodów przymorskich (Приморская лестница) i Ryszeliowskich (Ришельевская лестница), a w czasach ZSRR do 1955 roku Bulwarowych (Бульварная лестница), gdy postanowiono zmienić ich nazwę na dzisiejszą, w związku z 50. rocznicą buntu na pancerniku Potiomkin.

Zostały zbudowane ze względu na wysokie położenie Odessy względem morskiego portu, z którym miasto łączyły wcześniej schody drewniane. Oryginalne schody zaprojektował w 1825 włoski architekt Francesco Boffo, przy pomocy Awrama Mielnikowa z Petersburga. W 1837 zapadła decyzja o powiększeniu schodów do gigantycznych rozmiarów według planów konstrukcyjnych brytyjskiego inżyniera Uptona. Prace przy rozbudowie trwały do 1841.

Zbudowane z piaskowca schody były niszczone przez erozję, aż w 1933 materiał zastąpiono różowo-szarym granitem z Podola - równocześnie zmniejszono liczbę stopni z 200 do 192.

W 1925 Siergiej Eisenstein rozświetlił schody rozgrywającą się na nich sceną z filmu "Pancernik Potiomkin". Scena przedstawia wymyśloną przez twórców filmu masakrę ludności dokonaną przez rytmicznie maszerujące wojsko cesarskie.

Po południowej (patrząc od dołu po lewej) stronie schodów zbudowano w 1906 kolej linową, która funkcjonowała do 1956, później została zastąpiona schodami ruchomymi. W 2004 znów uruchomiono kolejkę linowo-terenową.

Na szczycie schodów znajduje się pomnik z brązu upamiętniający Francuza, pierwszego gubernatora Odessy Armanda-Emmanuela du Plessis, ks. Richelieu, zaprojektowany przez rosyjskiego rzeźbiarza Iwana Piotrowicza Martosa (zm. 1835) i odsłonięty w 1826.

na zdj. Odessa, Schody Potiomkinowskie, fot. Oleksandr Malyon, 16.8.2020